

novi glas

glasilo

hrvatskoga

akademskega

kluba

god. 5 (1973)

broj 2

NOVI GLAS

glasilo
hrvatskoga
akadenskoga kluba

god. 5 (1973)
broj 2

NG-INTERVIEW

SA PROF. LUKATELOM

27.3.1973. potpisana je kulturna nagodba izmedju Gradišća i SR Hrvatske. U vezi s time stavili smo prof. Lukatela razna pitanja. Prof. Lukatela je predsjednik "Komisije izvršnog vijeća za kulturne veze s inozemstvom".

Kontaktini komitet

GRAD. HRVATOV KOD
KREISKOGA

UFANJE Razvitak i prvi rezultati
NA razgovora izmedju Kreiskoga
HORICONTU i Gradišćanskih Hrvatov

SYMPOSION CROATICON

u zrcalu masovnih
medija

Reakcija masovnih medijov na SYMPOSION CROATICON-u pokaziva već poznatu činjenicu: njima nije važno objektivno i konstruktivno podnošenje izveštaja, nego naglasivanje eventualnih diferencijov unutra Grad. Hrvatov.

HAK I
GRADIŠĆANSKI
HRVATI

SSvečani govor prilikom svečevanja
25 LJET HAK u Gradišću.

Izdavač, vlasnik, nakladitelj:

HRVATSKI AKADEMSKI KLUB
1040 Wien, Schwindgasse 14

Godišnja pretplata za 4 broja:
S 60.-, inozemstvo: dol. 5.-

Odgovorni urednik: Pavetich Stefan

Beč, decembar 1973

Herausgeber, Eigentümer, Verleger:

KROATISCHER AKADEMIKERKLUB
1040 Wien, schwindgasse 14

Jahresabonnement (4 Nummern):
S 60.-, Ausland: Dol. 5!-

Verantwortl. Redakteur: Pavetich St.

Wien, Dezember 1973

S a d r ž a j

#####

PAVATIĆ Stefan	NG - Interview	strana 3
Uredništvo	Ufanje na horicontu	9
i. h.	Božićni objed	15
Štefanić Rudi	Ceterum censeo	17
Kreuer Tome	Simpozion u štampi	19
i. h.	Samogovor u Novom ljetu	22
Palković Franjo	HAK i Gradišćanski Hrvati	23
Tobler Felix	Seobe Hrvata i Tome Gvozdanović	28
Kornfeind Branko	Serbus, dragi tovaruš	31

ng - interview

s prof. LUKATELOM

predsjednikom Komisije
Izvršnog vijeća SR Hrvatske
za kulturne veze s inozemstvom

NG.: Poštovani predsjedniče!

27.3.1973. potpisali su Gradišće i SR Hrvatska tkz. program za suradnju na kulturnom, znanstvenom i području naobrazbe.

Sa strane SR Hrvatske vodila je razgovore Komisija izvršnog vijeća za kulturne veze s inozemstvom. Prije nego prelazimo na detalje napomenutnog programa, zamolili bi Vas, predsjedniče, da ukratko, ocrtajući nam djelovanje odnosno djelokrug te komisije, objasnite našim štiteljima zadaću i ulogu te komisije.

prof. LUKATELA: Suvremena sredstva komunikacije omogućuju, da se ljudi raznih zemalja međusobno bolje upoznaju, da upoznaju kulturnu prošlost i suvremeno kulturno stvaranje.

Ako želimo da se ostvari to potrebno je da netko o tome vodi brigu. Kod nas u svakoj republici i pokrajini postoje Komisije pri vladama kojima je to zadatak. One u kontaktu s kulturnim prosvjetnim i znanstvenim institucijama pripremaju programe za suradnju s drugim zemljama. Takovi programi, kao što je i onaj koji je potpisan između Austrije i Jugoslavije sadrži u sebi ova područja suradnje: ^{1/}stipendiranje redovnog i postdiplomskog studija, ^{2/}specijalizacije, ^{3/}studijske boravke i dr. ^{4/}Zatim suradnju na području likovnog, muzičnog, scenskog i književnog stvaranja; ^{5/}suradnju muzeja, arhiva i na području školstva. Razmjenu stručnjaka, književnika i dr.

Kako vidite područje njena djelovanja je vrlo široko.

Osim toga komisije vode brigu i o akcijama koje se na bazi razmjene održavaju u našoj zemlji.

Naša komisija u Hrvatskoj posebno vodi brigu o suradnji s Hrvatskim etničkim grupama, koje žive u Austriji, Italiji, Madjarskoj, Čehoslovačkoj i Rumunjskoj.

*Zašto nisu pitali što je vodilo razgovore sa strane G.?
Hačeki — Lukatele maximo bi samo programom!

NG: Prema ciljevima i zadaćima komisije su dakle akcije, slične napomenutoj nagodbi između Gradišća i SR Hrvatske, ostvarivanje Vašega programa. Ako smo dovoljno informirani, broji ova nagodba odnosno ovaj kulturni program među prve akcije Vaše komisije. Ima zato posebnih razloga i ako ih ima, kakvog su oni karaktera?

prof. LUKATELA: Naša komisija djeluje već preko pet godina. Medjutim i prije nego što je osnovana u republici, postojala je Savezna komisija, koja je vodila brigu u kulturnoj i prosvjetnoj suradnji s inozemstvom.

Ovaj program koji je potpisan između vlade Gradišća i naše vlade nije prvi. Naša zemlja suradjuje sa preko sedamdeset zemalja a od toga sa preko 50 imađe utvrđene programe.

Ovaj sadašnji program s Gradišćem u stvari je već drugi. Prvi i ako nije bio dovoljno populariziran ipak je imao niz uspješnih i zapaženih akcija.

NG: Svaki proces treba svoje određeno vrijeme da se ostvari. Znači za svaku akciju valja od trenutka, kada se rodi kao ideja, č do momenta, kada postane konačna činjenica odnosno stvarnost, neki zakon postepenog razvitka. Zanimalo bi štitelje "Novoga Glasa" tko je bio inicijator te ideje, kakav je bio početak odnosno daljni tok toga razvitka.

L: Suradnja između Gradišća i Hrvatske odvijala se je i prije nego je bila osnovana Komisija. Matica Iseljenika Hrvatske suradjivala je Kulturnim društvom u Gradišću i nje govala je razne oblike suradnje. Održavani su tečajevi za nastavnike, kulturne priredbe itd.

Medjutim planirane i programirane suradnje između tih dviju zemalja nije bilo. U razgovorima, koje su vodili predstavnici tih dviju zemalja u proteklih nekoliko godina, istaknuta je potreba, da se nešto u tom pravcu učini.

Svakako je neposredna zasluga ministara za prosvjetu i kulturu savezne vlade Austrije dr.-a Sinowätza, koji je dao inicijativu da dođje do razgovora o izradi programa kulturne i prosvjetne suradnje između naše dvije zemlje. Njegovu inicijativu realizirao je g. dr. Mader, zemaljski savjetnik u Gradišću.

Tijekom tih razgovora pokazalo se je da postoje vrlo široke mogućnosti suradnje.

Mislím da je ovaj put međusobnog dogovoránja i programíranja suradnje vrlo korístan i da u budućnosti može dati vrlo korisne rezultate, u koliko se pokaže s obje strane želja i razumívanje da se ona što više prošíri.

NG: Koja su s obzirom nato, da se u sličnim nagodbama nikada ne radi o nevažnim stvarima, po Vašem mišljenju, predsjedniče, težišta tog kulturnog programa? Koje su bile stvari, koje ste Vi pretežno zahtjevali i ukoliko ste pri tome uspjeli?

L: Smatrali smo da se u programima može ići šire i sadržajnije nego što je to bilo do sada, dok se je sve odvijalo više manje stihijski.??

Mi smo smatrali da se treba u prvom redu posvetiti pažnja znanstvenim istraživanjima i suradnji na onim problemima, koji se o odnose na doselj enje i boravak Gradišćanskih Hrvata u ovom području gdje se sada nalaze.

Rad na tom području se dobro odvija. Institut za povjest Sveučilišta u Zagrebu suradjuje sa znanstvenicima iz Austrije i drugih zemalja na ovom projektu.

Drugi i vrlo značajan projekt na kojem suradjuju stručnjaci Sveučilišta u Beču i Jugoslavenske Akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, izrada rječnika gradišćanskog - njemačkog - hrvatskog jezika.

Naša je želja da ^{se} ovaj znanstveni rad postupno koncentrira u okviru jednog znanstvenog instituta koji bi djelovao u Gradišću.

Drugo područje koje izaziva naš interes to je njegovanje jezika i jezične kulture Gradišćanskih Hrvata.

Tu je u prvom redu njegovanja jezika u okviru redovnog školovanja. Zato su potrebni posebni nastavnici. Radi toga smatramo da održavanje jezičnih tečajeva za nastavnike, studente i učenike treba da bude dobro organizirano, a stručno na najvišem nivou. Radi toga čitav ovaj rad povjeren je Republičkom Zavodu za osnovno obrazovanje.

Da se može njegovati jezik potrebna je literatura i druga suvremena nastavna sredstva. Medjutim tu pomoć ku bi trebalo pružiti, a što čine sve zemlje koje pomaže svoje narodnosti u drugim zemljama, nama nije omogućena, jer zato nema odobrenja savezne austrijske vlade u čiju kompetenciju to spada. To je otežano i radi toga što nije realiziran član⁷,⁸ kojem se u posljednje vrijeme

toliko govori.

Nadamo se da će tu doći do pozitivnog rješenja u što skorije vrijeme.

Smatramo da je potrebno posebno pomoći razvoj mlade generacije studenata koji će biti sposobni stručnjaci i koji će moći pomoći svojem narodu.

Naša je jedina želja da zajednički radimo sa puno razumjevanja i dobre volje na svim onim pitanjima koja se odnose na njegovanje kulturne baštine i suvremenog stvaranja Gradišćanskih Hrvata. Da im se ne otežava pa i onemogućuje da njeguju svoj jezik i da održavaju uske veze sa zemljom svojih otaca. Ono što je dosada učinjeno pokazuje da postoji dobra volja i rezultati, uvjeren sam, neće izostati.

NG: Program nosi prema zahtjevima takvih dogovora poteze općenite formulacije odnosno opširnog i globalnog sadržaja. Jasno je da je potrebno konkretizirati taj općeniti program odnosno u detaljima realizirati. To je pak trenutak, kada i kulturna društva Gradišćanskih Hrvata moraju preuzeti važnu ulogu pri ostvarivanju ovoga programa. Kakve mogućnosti vidite Vi pri toj zadaći za naša društva?

L: Kulturna i prosvjetna suradnja ne može se razvijati na nivou državnih administracija. Nju mogu ostvariti samo same kulturne i prosvjetne organizacije, znanstvene institucije i neposredan zajednički rad svih onih koji su zato zainteresirani. Realiziranje programa zamišljeno je i jedino je moguće tako da se sve kulturne institucije i organizacije, kulturni i prosvjetni radnici aktivno uključe i pomognu ostvarivanje pojedinih akcija. Kao što i sami kažete pojedine točke programa su globalne i radi toga je potrebno da za njihovu realizaciju dodju inicijative i prijedlozi sa strane svih onih koji smatraju da mogu nešto pridonjeti. Prema tome Kulturno Društvo, Hrvatski akademski klub i druga društva treba da nadju svoje mjesto i da pomognu svojim prijedlozima Gradišćanskoj vladi da što uspješnije realizira program, koji je utvrđen između naše dvije zemlje.

NG: Naglasili smo već da je program sastavljen globalnim i općenitim potezima. Ipak ima i dosta konkretnih stvari. Prije svega pri tome mislimo na točke I/3 i I/4 te nagodbe. Radi se o suradnji pri projektima: "Povijest i kultura Gradišćanskih Hrvata i o uređivanju gradišćansko-hrvatskog -- hrvatskog -- njemačkog rječnika". U kojoj fazi stoji djelo obih projekta?

L: Na jednom i drugom projektu se intenzivno radi.

Institut za povijest Sveučilišta u Zagrebu već drugu godinu radi na projektu "Povijest i kultura Gradišćanskih Hrvata". Sredstva za rad osigurava Savez za naučni rad SRH. Kao što sam već prije rekao na tom projektu učestvuju i stručnjaci iz Austrije. Mi bi posebno pozdravili učešće mladih stručnjaka iz Gradišća.

Rad na rječniku takodjer se uspješno odvija. Održano je već nekoliko sastanaka stručnjaka i utvrđene se prve etape u prikupljanju gradje. Logovoreni su osnovi u pristupu i koncepciji toga djela. Budući da se radi o vrlo složenom poslu rad se ne može odvijati onim tempom kako je to slučaj sa izdavanjem jednog običnog dvojezičnog rječnika. Prikupljanje jezičnog materijala traži angažiranje velikog broja suradnika. Tu bi članovi HAK-a, studenti, mogli pružiti značajnu pomoć.

NG: Kako se iz teksta te nagodbe vidi, bila je jedna točka tog programa i suradnja i potpomaganje pri oranzaranju proslave "25 ljet HAK". Kakav utisak ste Vi dobili o toj priredbi, i kakve bi akcije Vi, predsjedniče, na temelju iskustva i raznih rezultata prilikom te priredbe forsirali u okviru djelovanja "kluba"?

L: Mladi u HAK-u pokazali su da su dorasli ovakov^{om} zadatku kao što je bila proslava "25 god. HAK-a". Jasno je, da tu u prvom redu mislim na "Simposion Croaticon".

Jedno vrlo značajno pitanje kao što je ono koje se odnosi na sadašnje stanje i dalji razvoj Gradišćanskih Hrvata postavljeno je vrlo ozbiljno, znanstveno fundirano i racionalno, ne samo pred austrijsku javnost, već i daleko šire. Pokazalo se jedinstvo mlade generacije, bez razlike na njihovu politiku orientaciju, i odlučnost da se ovom sadašnjem stanju i njegovom rješavanju posveti puna pažnja, ali i da se nadju rješenja. Mislim da su oni pružili ruku i ukazali na platformu na kojoj se može otpočeti neophodan dialog kroz kojega se moraju naći rješenja.

Uvjeran sam da će oni koji o tome odlučuju znati iskoristiti ovaj momenat.

Djelovanje HAK-a mislim, da može biti vrlo različito. Prvo što je potrebno ako se želi bilo što učiniti, da to je da se otvori, u svim pravcima, a u prvom redu prema mladima u Gradišću. Dobro promišljenim sadržajnim programom, kontinuiranog djelovanja u Gradišću, HAK će postati značajan činitelj u kulturnom životu Gradišća. Osim toga on će djelovati kao katalizator u otupijavanju onih ostrica i razmimoilaženja koja danas postoje, a koja su različitog porijekla. I najmanji uspjeh na tom polju bit će značajan za budućnost Gradišćanskih Hrvata. A zato vrijedi uložiti izvjesni napor.

NG: Konačno nešto neobičnog i nerazumljivog, barem za nas uredništvo "Novoga Glasa".

Imamo taj utisak da je ovaj kulturni program između Gradišća i SR Hrvatske kod nas u Gradišću imao premalu publicitetu, ne samo u njemačkoj štampi, već i sama naša hrvatska štampa objelodanila je ovu nagođbu bez ikakvog komentara, tako da je širokoj publici činjenica odnosno stvarnost te nagođbe gotovo nepoznata.

Smatrate li tu pojavu razočaranjem ili potvrđjava ona, - namjerna podvala sa strane uredništva - utisak o klimi, u kakvoj su se vodili razgovori?

L: Činjenica jest da je prvi program koji je bio potpisan prošao gotovo nezapaženo. Koji su tome sve razlozi bolje je da ostane u prošlosti.

Sa ovim drugim programom to već nije slučaj. I ako se ne može govoriti da je naišao na potrebno populariziranje ipak se je pojavio u javnosti.

Svakako je grješka u tome da se službeno ne obavijeste sve institucije i organizacije koje treba da učestvuju u njegovom realiziranju, kako mi to činimo u našoj zemlji. Drugo, ne traži se od njih konkretni prijedlog za akciju, a u koliko da, to dolazi prekasno. Kada je program objavljen, a što je učinjeno, normalno bi bilo, da svi zainteresirani traže informacije o tome kako se mogu uključiti u njega. Da li sam razočaran obzirom na tu situaciju? Naprotiv, ja sam ugodno iznenađen da se je za dvije godine učinilo već prilično toga.

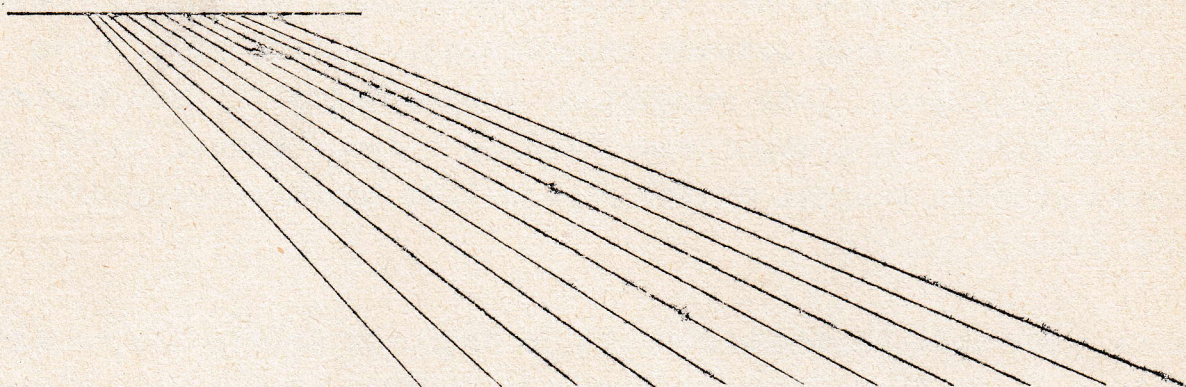
Ali zadovoljan još nisam.

To da su mladi pokrenuli, da su smišljeno i razborito pošli u akciju, da razmišljaju i planiraju svoj dalji rad budi u meni nada, da će iduća godina dati još plodnije rezultate.

I ako se ne budem više nalazio na ovom radu sa interesom ću pratiti svaku vašu akciju i unaprijed joj željim puni uspjeh.

Predsjednice, "Novi Glas" hvali za intervju.

ufanje na
horizontu

Kontaktни komitet za Gradišćanske Hrvate

18. decembar 1973. je datum, ki zna postati odlučan za budućnost nas Gradišćanskih Hrvatov. Na svaki način je neobično značajan i otvara nove perspektive. Ovoga dana je u zgradi austrijskoga parlamenta formirao savezni kancelar dr. Kreisky Kontaktни komitet za Gradišćanske Hrvate. Komitet ima zadaću razmatrati potrebne korake za unapređjivanje (Förderung) hrvatske manjine na temelju člana 7 Državnoga ugovora iz 1955. i je predložiti saveznoj vladi. Ovakov Komitet postoji jur i za Koruške Slovence. S tim je sadašnja austrijska vlada dakle po 18 ljeti pokrenula rješenje manjinskoga pitanja u Austriji - ili **barem** dala inicijative za rješenje. Inicijative, na čijem koncu bi trebala stati atmosfera i okolnosti, ke omogućavaju opstanak i razvijanje narodnih manjin u Austriji.

Staza 1955 - 1973

Historijat je poznat: 15. maja 1955. potpisan je u bečanskom Belvederu Austrijski državni ugovor. Francuska, SSSR, USA i Velika Britanija garantiraju slobodu i suverenitet Republike Austrije. A Austrija se obaveže na trajni neutralitet. Ona se u članu 7 ugovora i obaveže svojim narodnim manjinam - Koruškim Slovencem i Gradišćanskim Hrvatom - dati širokogrudna manjinska prava, ka nosu u sebi zakonske mogućnosti za egzistenciju i dalje razvijanje ovih manjin Austrije.

U Gradišću od ovih prav velika većina još nije ispunjena, akoprem su društva Gradišćanskih Hrvatov saveznoj vladi Austrije, ka je glede člana 7 kompetentna, uputila memorandum, peticije i rezolucije, u ki se prosi potpuno realiziranje. Ali od 1955. nije nijedna austrijska vlada reagirala. Internacionalno garantirana obećanja ostala su neispunjena, iako je s druge strani Austrija u istom vremenu peljala upornu diplomatsku borbu za manjinska prava Južnoga Tirola.

Unutar same naše hrvatske manjine je došlo do polarizacije misli i željov glede člana 7 i manjinskoga pitanja uopće. Za razliku od dijelom (!) ÖVP-orijentiranih hrvatskih društav zastupa grupa oko SPÖ-zastupnika Robaka misao, da Gradišćanskim Hrvatom ne treba već ništa od člana 7. Ove diferencije, zaoštrene kroz lične napade i emocije, su tako cementirane da su do sada blokirale svake zbliženje. I tote leži jedan uzrok dosadašnjemu nerješenju hrvatskoga pitanja u Gradišću.

Ovako, naime nepreminjena od 1955., je izgledala situacija u Gradišću još u protuliće 1973. Gazilo - odnosno počivalo se je na mrtvoj točki. Iako je za Keruške Slovence Beč još lani dao zeleno svitlo. Impuls je bio potreban. Dao ga je konačno Hrvatski akademski klub (HAK) svojim ljetošnjim aktivitetom.

Da pokaže na dugoljetno ignoriranje i nerješenje člana 7 je HAK skupa s Klubom slovenskih studentov održao u maju 1973. demonstraciju na bečanskom Ballhausplatzu, pred sjedišćem šefa vlade. Pritom oboća kancelar dr. Kreisky jedan kasniji termin za opširniji razgovor.

Kamen dojde u gibanje

Do razgovora dojde konačno 18. novembra, usred jedne vrlo aktivne jeseni HAK-a, ki svečuje svoj 25-ljetni jubilej sa značajnim Symposiumom croaticonom. Kancelar primi jednu delegaciju HAK-a u svojem uredu na Ballhausplatzu. Pri razgovoru se Klub zahvali dr. Kreiskomu na tom, da je nakon 17-ljetne neradinosti on kao prvi šef austrijske vlade započeo lani rješenje manjinskoga pitanja. Delegacija naglasi partijsko-političku

nezavisnost HAK-a i želji jedno moderno, stvarno i od partijsko-političkih kombinacijov slobodno rješenje hrvatskoga pitanja u Gradišću. Kancelar Kreisky pozdravi ovo gledanje HAK-a i se u suglasnosti s njim izgovori za unapredjivajuću manjinsku politiku (fördernde Minderheitenpolitik). On obeća, ča je bio i predlog HAK-a, stvoriti jedan Kontaktni komitet za Gradišćanske Hrvate, ki bi predložio vladi ča se da za manjinu učinjiti. Teškoće je vidio kancelar u svađji za legitimaciju, gdo ima pravo zastupati Gradišćanske Hrvate, pri čem kritizira držanje zastupnika Robaka, ki nosi velike zasluge oko SPO-a u prošlosti, ki ali zapričuje rješenje hrvatskoga pitanja.

Ipak se najde pri ovom razgovoru jedan put iz mrtve točke, najde se ključ za sazvanje jednoga foruma Gradišćanskih Hrvatov, ki forum bi diskutirao formiranje Kontaktnoga komiteta. I to:

svi načelniki hrvatskih i mišanih općin Gradišća,
22 po broju,
7 delegatov Hrvatskoga kulturnoga društva (HKD) i
7 delegatov HAK-a.

Ovim se otvori jedna nova politika za Gradišćanske Hrvate. Po 18 ljeti potpisanja Državnoga ugovora i pasiviteta vlade je najviše političko mjesto republike poduzelo korake da skupa sa samimi Gradišćanskimi Hrvatima dogovori rješenje hrvatskoga pitanja.

Formiranje Kontaktnoga komiteta za Gradišćanske Hrvate

Kako obećano je kancelar za 18. decembara sazvaio nabrojeni forum Hrvatov u zgradu austrijskoga parlamenta. Sjednici su od strani vlade prisustvovali mimo kancelara Kreiskoga ministri Sinowatz i Kirchschräger, a gradišćansku vladu su zastupali zemaljski poglavar Kery i njegov namjesnik Soronics.

U prvom dijelu sjednice, ku je peljao sam kancelar, dali su Hrvati svoje statemente definirajući svoje pozicije u pogledu na manjinsko pravo i potreboće naše manjine. Došlo je do očekane konfrontacije gledišća HKD-a i ÖVP-načelnikov s jedne strani, a SPÖ-načelnikov s druge strani.

Prva grupa naglasi da ima samo on pravo zastupati narodnu manjinu, ki se potpuno zalaže za nje opstanak a ne za asimilaciju, to je barem usus u svakoj "civiliziranoj" zemlji. Načelniki opet imaju od svojih biračev samo mandat za komunalne posle, ali nikako ne za narodne, tako da im fali legitimacija govoriti za manjinu u vezi člana 7. To pravo pripada društvam narodne grupe.

Druga, socijalistička grupa je tvrdila da Gradišćanski Hrvati nimaju nikakovih zahtjevov, da pravo nesmi postati dužnost i da je ekonomsko pitanje najvažnije. Kao načelniki se oni ipak vidu i kao reprezentanti hrvatske manjine, a to pravo odbijaju onim, ki su na studija ili namješćeni izvan Gradišća.

Izmeđ ovih frontov se iskristalizira kao treći, nadstranački stav mišljenje HAK-a. On se izjasni za rješenje hrvatskoga pitanja u smislu integracije i unapredjivajuće politike, za ki princip se zalaže i dr. Kreisky, ter predloži unapredjivanje dvojezičnosti, unapredjivanje hrvatske kulture u najširem smislu i unapredjivanje socio-ekonomskoga položaja hrvatskih sel Gradišća. HAK naglasi svoju pripravnost za konstruktivno sudjelovanje na ovakovom planu.

Prema nekim argumentom i kontraargumentom zauzme kancelar Kreisky odlučujuće temeljne stave: pravo govoriti u ime manjine ima svaki, ki toj manjini pripada i se k njoj priznaje. Hrvatski akademičari, ki nimaju mogućnost studiranja i zaposlenja na selu ili u Gradišću, nikako ne izgubljađu pravo zalagati se i djelovati za svoju manjinu. Izjava "Pravo nesmi postati dužnost" ne odgovara realitetu, realitet je naime jedan državni-multilateralni ugovor, koga Austrija mora ispuniti.

Nakon ove opširne diskusije se je išlo na glavnu zadaću ove značajne sjednice, na formiranje Kontaktnoga komiteta. Kancelar najprije da jedan predlog, koga pod jakom kritikom sam opet povuče. Izgledao je ovako: u Komitet tribađu ulaziti

- 3 zastupnik SPÖ-načelnikov,
- 1 zastupnik ÖVP-načelnikov,
- 1 zastupnik HKD-a i
- 1 zastupnik HAK-a.

Sjednica je za kratko vrime prekinuta, u pauzi diskutiraju pojedine grupe novi ključ za Komitet. Na presenećenje i bez dalje diskusije predloži kancelar po pauzi jedan novi proporc, koga nazove "einen politisch realistischen Vorschlag":

- 4 zastupniki jedne političke grupe,
- 4 zastupniki druge političke grupe i
- 1 zastupnik HAK-a.

Ovu varijantu konačno svi akceptiraju, bez toga da bi bila ka grupa potpuno zadovoljna. Ali ov kompromis je bio skoro jedini put da se uopće stvori zaključak. Prve dve grupe su jako oprezno, verbalno nejasno definirane (kommuniqué piše: "je vier Vertreter der burgenländischen Kroaten aus den großen politischen Gruppen"), a mišljeni su s jedne strani ljudi iz kruga zastupnika Robaka, s druge strani predstavnici HKD-a i njemu blizi ÖVP-načelniki. Jedini je točno definiran delegat HAK-a, ki je od svih stran priznat kao politički neutralna sredina.

Mimo ovih devet Hrvatov čedu Komitetu biti kooptirani zastupniki Saveza, Zemlje Gradišća pak po jedan zastupnik strankov u parlamentu i u gradišćanskom saboru. U Komitetu se nikada neće glasovati, njegova funkcija prema saveznoj vladi je funkcija savjetovajućega gremija. Prva sjednica će biti u drugoj polovici februara 1974.

Komentar - no comment

Teško je i nima još smisla komentirati ili kritizirati ov sastav. Samo toliko je sigurno, da je po 18 ljeti čekanja učinjen jedan prvi, velik i važan korak na najvišoj platformi prema reguliranju hrvatskoga pitanja u Gradišću. To je najznačajnije za sada. Stvoreni Komitet je prvi ovakov organ u 500-ljetnoj historiji Gradišćanskih Hrvatov. Ta činjenica ima svoju težinu. Je li će ali postati historičan za našu manjinu će odvisiti od djelovanja zastupnikov u njem i od austrijske vlade. Za ufati je, da čedu svi oni, u čijem krilu leži sada sudbonosna - iako ne zadnja i jedina - odluka za opstanak i budućnost jedne 500-ljetne tradicije, biti svisni svoje historične odgovornosti. A i toga, da se s pravom jedne manjine oportunistički ne žonglira. Negledeć toga će HAK svakako nastojati da optimalno sudjeluje u Komitetu.

HAK je u pauzi prekinute sjednice u parlamentu izdjelao jedan vlašći predlog za sastavljenje Komiteta, ki je predvidjao diljenje u tri djelokruge i adekvatno diljenje delegatov i kompetencijev:

- za jezična pitanja zastupniki svih hrvatskih društav,
- za kulturna pitanja isti zastupniki,
- za socio-ekonomska pitanja načelniki hrvatskih opčin.

Ovako bi svaki delegat imao svoju jasnu kompetenciju. Ukoliko je u svakidašnjici aktivan-zaposlen i u jednom od drugih sektorov mogao bi konstruktivno govoriti i u njem. Jer: jedna kompetencija drugu ne bi isključila, a glasovanja za odluku ionako nikada neće biti. Do prezentiranja ovoga predloga nije došlo, diskusije već nije bilo.

Ako HAK dakle misli da sastav Komiteta nije najsrícniji, pak iako postojú dijelom velike diferencije u gledanju i očekivanju með dvimi velikimi logori ko to sve ne važe mnogo u slučaju, da su svi člani Komiteta dobre volje i pripravní za konstruktivno i pozitivno sudjelovanje.

U tom slučaju smo osvidočeni da će dojtí do rješénja i pozitivnoga rezultata. Dobro je i potribno, da su svi za jednim ter istim stolom. Sada nešto prejudicirati bilo bi nepametno niti bi služilo nalogu i zadaći kontaktnoga komiteta za Gradšćansko Hrvate.

Činjenica za sada je: ufanje sja na horicontu.

Uredništvo

BOŽIĆNI OBJED

Mladi hižni otac Štefe vrže vilice na stol pak puhne. I s tim da zlamenje, da se j'pošteno najio. Onako po svetačnu. Ali danas se ne digne odmah od stola, da ide još napojiti blago - pak onda će se moliti - nego si obriše mustaće s liva i desna, pak se nasloni na lakte ter onako s boka poškilji na ženu i veli:

- Čuješ, mat, bud je danas Božić?

- Da. No pak onda? - odvrati Katica i jur nešto sumlji u sebi.

- No, onda bi se šikalo, da bi sada donesla i vina na stol...

- Vina? A za koga? Ja ga ne pijem, dica ga ne smu, a ti ćeš ionako na rastok. Ako danas ne, onda sutra.

- No da. Ali glej, danas je Božić. Pak jednoč mora človik i svoje vino kušat, no ne? Pak i tebi ne bi škodilo, kad bi ga kupicu spila.

- Češ je još dospit spit na kop pak na žatvu i mlat. Ionako ga ljetos ni čuda. A ča mene naliže ... Pravam ti ja te tvoje kiseliče!

; Češ si tako mrvu cukora nutar. Ja ti to frgunam. Ter mi i ti frgunaj na denašnji svetak par kapljic.

- No vidim, da ti jako pačka na nje, ter ne marim ... Ali iz koga lagva ću ga znet?

- A s velikoga.

- Zač s velikoga? To ne ćemo prlje velikoga načet, kad je i mali lagav ovde.

- Ti ga nek zami s velikoga. Ja ti velim.

- A moreš ti reć ča ćeš, ja ću ga svejedno nek s maloga znet! - veli žena, pak se digne. Zame jednu flošu s police i projde najzad u pivnicu.

No ali, još si Štefe nij jako nametao fajfe, jur Katica i do-teče najzad. S dignutimi šakami i črljena kot poka.

- No, ča je? ... A kađe j'vino? - pita Štefe nekrivo. Ali zbog veće sigurnosti svejedno nek stisne glavu međ ramena.

- Da ča je? Da kađe je vino?! - ide gospodarica šakami nađa njega. - A tebi va čmari, ti požrnjak, ti!!!... Reci, kada si dospio pol lagvića zlokat? Ha? Ti! Ti!

- Gdo? Ja? Nuder me neka tako krivo, žena! - Ja ljetos našega vina nisam ni vidio, a manje pio.

- Česa? Ter ćeš još pitat? Bog Nazarenski!

- Kako da ne ću. Ča nisi ti bučicu (Heber) veljek po trgad-
bi shranila? S čim bih ja bio prez nje do vina došao? Ha?

- Da s čim? Ti farizejuš, ti! ... A ča je ono za šurlicu od
sulice pod velikom kadom va pivnici? He?

- Šurlicu veliš? Pod velikom kladom? - Hm, tu je morao naš
mali onde ostavit.

- Ne, to nij bio naš mali, nego to je bio njegov veliki ćaća.
Znaš! S tom si ti, ti sam, vino krao i cicio!

- Ča krao? Mer sam svoje pio!

- Aha! Sad si tako svejeđno opstao, da si je pio.

- Da! No pak?

- Ča, no pak?

- No pak ... ča mu nisam ja gospodar?

- Da, ali na tom minu je i moja muka, znaš!

- Ali ti si rekla, da ga ne ćeš! A dica ga nesmu, ter gdo će
je onda spit?

Ej, kako znaš ti človika dostat, ti fajna ptica, ti! ... Ali
zato si svejeđno krao! Grih si učinio!

- Ali posluhni me, Katica! Nekamo se ravno denas, na ovako
velik i svet dan karat! To je još veći grih!

No, ti moreš najveć od velikoga svetka govorit! Lipo si se
na njega pripravljao i postio! ... Cijeli advenat si pomuče lokao i
mene, tvoju ženu, vkanjevao ...

- Ali zato sam zdrav ostao, draga moja! Ar i poslovice veli:
Već je vridno litar vina neg tri vidar medicina! ... A moje zdravlje
je i tebi pravo, ča ne? Ar ča bi nako s manom, kad bi mi morala
vajedno nek krpe metat na trbuh, ha?

- No, na vy bi znala ča reć.

- Ali radje neka! Neka! Duša draga! I umiri se jednoč. Vidiš,
i andjeli su noćas jačili: Mir ljudem na nižini ...

- No mer to je sada i tvoja srića, da sam je ja čula! Ali ti,
ti je nisi! Ti grišnik, ti! ... No, ali prekrižimose jur jednoč.

Da, prekrižimo se! - rekao je i Štefe gorljivo. I još ni-
kada nij tako lakim i zahvalnim srcem molio po objedu kot ta dan.
Da je nek ta teška ura tako srićno mimo njega prošla ...

ceterum censeo...

" Svaka stvar ima dvi strane" se veli. Dobru stranu i čemernu stranu.

Imam pred manom novu Longplay-ploču klinpuškoga tamburaškoga ansambla, ki se je trudio dati s ovom pločom publici reprezentativan i dobar splet hrvatskih narodnih jačkov.

I ova ploča ima dvi strane.

A-stranu i B-stranu.

Ima ali još i "cover", ki ju ne samo brani od mehaničnoga kvara i čuva od praha nego na kom se da i čuda napisati. A ta cover je treća i čemerna stran ove LP, jer je čuda na njoj napisano. Čuda bedavosti. Bedavosti ispod svake kritike.

Govor je ovde o engleskom tekstu, komentara k ovoj ploči. Vrhunac ovoga članka, kojega kopiju imate ovde tiskano, je bez svake dvojbe slijedeća rečenica: "Their instrument is the "Tamburizza", a small drum with bells attached to the ring which holds the drum skin."

Prevod: "Njihov instrument je "Tamburizza", mali bubanj(!) sa zvončići na obruču ki drži bubnjaču(Trommelfell)."

Ako se u obzir zamu još i druge gramatikalične i pravopisne pogriješke ovoga članka, mora svaki priznat, da pisac niti ni znao engleski niti ni imao pojma o čemu je pisao.

The Burgenland, South-Easternmost province of Austria, in the very heart of Europe is a beautiful country. The last foothills of the Alps flatten out there into the plains of Hungary from which the endless expanses - only occasionally interrupted by lower mountain chains - lead to the wide open spaces of the Ukraine and into Asia.

An amalgam of languages - German, Hungarian and Croatian is spoken, giving testimony of the many centuries of migrations from Asia into Europe and back again. The Croations are in numbers the smallest group of inhabitants - their home, Croatia itself, extends to Dalmatia on the Adriatic sea.

Not only in language, in music too, the Burgenland has a rich tradition of folksongs which blend melodious expression of the togetherness and coexistence of national groups.

Joseph Haydn, the great composer drew much inspiration from the folksongs and folkdances of the Hungarian and Croatian farmers and artisans - among whom he loved to spend hours of relaxation while engaged in his duties at the Court of Prince Eszterhazy the Lord who resided in Eisenstadt.

Haydn's Seventh Symphony (one of the London Symphonies) and his most famous composition, the old Austrian Imperial Anthemn contain motifs drawn from the Croatian folk-songs of the Burgenland.

The source of these melodies itself, the partly Archaic Croatian tunes, stem in their turn from Slavonic church music.

This L. P. record brings you songs of the "Klingenbacher" group of singers and dancers which were collected over a period of nearly 40 years by Feri Sudić, their "Primas". He is now employed in the Department of Culture and Art of the Burgenland Provincial State Government, having suffered surpression and persecution together with his Croatian countrymen under the German Nazi occupation of Austria.

The "star" of the Klingenbachers, Robert Pavičić, is the Station Master of the small railway stop at the Croatian market place Wulkaprodersdorf. His tenor excels in typically truly Slav timbre. Two other members of the band are "commuters", Burgenland migrant labourers who earn their livelihood commuting over considerable distances every day, yet return to take part in rehearsals and to give public performances. Others are girls who move up daily or weekly to Vienna to work in factories in the capital.

Their instrument is the "Tamburizza", a small drum with bells attached to the ring which holds the drum skin. Its ancestor is the Persian Lyra.

Like so many of their countrymen, the Klingenbachers occasionally travel to foreign countries to carry with them the message of their national tradition, the greetings of their homeland, so many of whose inhabitants even had to emigrate altogether, to Canada for instance, in search of a better livelihood.

Ne razumim, da Feri Sučić, o komu se na istom umotu piše: "Der heutige Amtsrat der burgenländischen Landesregierung hat im Laufe von Jahrzehnten hunderte alter kroatischer Volksweisen wieder zum Leben erweckt, für die Tamburizza, ein auf die persische Lyra zurückgehendes slawisches Volksinstrument, spielbar gemacht und eine Vielzahl von kroatischen Liedern - auch nach eigenen Texten - geschaffen, die mit der Zeit zu echten Volksliedern geworden sind." i ki si je to sigurno zaslužio, ne razumim dakle, da si je on dao "svoje" tamburice na bubanj sa zvončići pretvorit.

Dobro, ova pogriška se da lako i se mora ispraviti: jer svaki maturant je u stanju sastaviti takov "dobar" tekst.

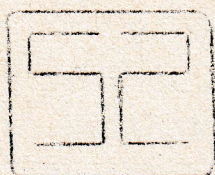
CETERUM CENSEO, da se to uopće nesmi dogoditi, da se jedna ploča začne prodavati boz toga da se izdavaljelji osvidoču, ča je na njoj napisano.

štiks major

PS: Ako neznate engleski, bi bili pisali barem po hrvatsku.

symposion
croaticon

croaticon
symposion

U ZRCALU MASOVNIH MEDIJOV

TOME KROJER

Gledeć na veliki trud, ki je omogućio ovako široku znanstvenu priredbu s veoma aktualnim problemima, bila je reakcija austrijske štampe, izuzeto gradišćanskih lokalnih novina, vrlo skromna.

U kratkom hoću pojedine članke, ki su se objelodanili, nabrojiti - po mogućnosti bez komentara, ali možda s nekom upitnom rečenicom garnirati.

U svojem pismu na novine "Die Presse" od 13.11.o.g. misli vrlo umjestno jedan od predavačova, i to prof. Riedl: "Über das am 26. und 27. Oktober an der Universität Wien abgehaltene Symposion Croaticon des Kroatischen Akademikerklubs hat sich die Wiener Presse ausgesprochen, wie auch auf der am 25. Oktober abgehaltenen Pressekonferenz fast nur auswärtige und keine Wiener Pressevertreter erschienen waren."

"Die Presse" bavila se je zapravo samo indirektno sa symposionom. U članku "Polemik zwischen den Kroaten" od 2.11. piše slijedeće: "Die Differenzen im Lager der burgenländischen Kroaten sind dieser Tage neu aufgeflammt. Anlässlich des 25. Bestandsjubiläums des Kroatischen Akademikerklubs, der 320 Mitglieder zählt, wurde neuerlich die Forderung nach Erfüllung der im Staatsvertrag garantierten Rechte für die kroatische Minderheit des Burgenlandes verlangt, insbesondere die Einführung zweisprachiger Ortstafeln und einer kroatischen ORF-Sendung."

Problem se je opet ograničio, kako se vidi i iz podnaslova (Streit um zweisprachige Ortstafeln und ORF-Sendung), na dvojica pitanja, na dvojezične natpise i hrvatske emisije.

On, ki je dobro pratio predavanja simpoziona morao je je opaziti, da se ova znanstvena priredba nije samo timi pitanji bavila! Drugi "prinos" od "die Presse" bilo je već gore napomenuto tiskanje pisma prof. Riedla. Novine "bvz" su najvećim dijelom bez komentara opisale u jednom članku od 31.10. događaje u Beču. Pisac posebno istakne referat dra. Veitera i opiše problem zastupništva Gradišćanskih Hrvatov. Nadalje uz pohvalu, da je bila proslava "izvanredna" ne vidim nikakvoga komentara.

Sasvim drugoga mišljenja o simpozionu je pisac (ki?) članka u BF-novina od 31.10.

Pod naslovom "Eine Chance wurde vertan" piše pisac svoje utiske. Svoj zaključak izrazi ovako: "Daß wir heute nach diesem Symposion von diesem Ziel (pisac misli na motivaciju simpoziona) weiter entfernt sind als vorher, daß Mißverstaendnisse und Vorurteile nicht nur nicht ausgeraemt, sondern vertieft und betoniert wurden, ist nicht vor allem die Schuld der Veranstalter, denen man auch nach dem Scherbenhaufen, den das Symposion hinterließ, den guten Willen nicht absprechen kann, wenn man auch die Auswahl jener Referenten ankreiden muß, die Sentiments ueber das Rationale, Subjektivitaet ueber leidenschaftslose Betrachtung, Vermutungen ueber Fakten stellten und manchmal in eine nationalistische Betrachtungsweise der Probleme zurueckfielen, die man laengst ueberwunden glaubte." Ni još poznato, kako će poznati stručnjak, historičar prof. Valentić iz Zagreba reagirati na pritužbu, da operira krivimi broji. Isto i međunarodno dobro poznati jurista dr. Veiter, koga referat je bio po mišljenju pisca neobjektivan i bez znanstvenog seriozitetu.

Prije nego završi pisac s ufanjem, da već ne budemo tribali čekati 25 ljet na ovakovu šansu, komentira ostali program ovako: "Daß es vor diesem Hintergrund die fundierten Referate....., schwer hatten und die Zwiespaeltigkeit der Tagung nicht vergessen machen konnten, ist bedauerlich."

Vrlo mnogo prostora za opširni komentar potrošio je jedan isto nepoznati pisac u "Oberwarter Zeitung".

Hrvatsim zahtjevam za ispunjenje Državnoga ugovora piše autor: Man wundert sich, daß eine solche Forderung ueberhaupt noetig ist, denn kein vernuenftiger Mensch in Oesterreich weigert sich und koennte es verantworten, dieser vorbildlich staatstreuen

fleißigen und begabten und in jeder Hinsicht sympathischen Volksgruppe etwas vorzuenthalten, das zur Erhaltung ihrer Sprache und ihres Volkstums noetig ist."

Zatim se pisac bavi vrlo objektivno i bez emocijv problemom zastupništva i školskim pitanjem.

Ča se tiče slabosti i izolacije, kluba u Beču (Robak u Stinjaki, BFod 31, 10) je pisac, ki po mojem mišljenju prilično dobro pozna Gradišćanske Hrvate, sasvim drugoga mišljenja, kad pokaže na činjenicu, da ovakova proslava bez široke baze u narodu nije moguća: "Kernstueck seiner Jubilaeumsfeier war ein muster-gueltig organisiertes, wissenschaftliches Symposion. Hervorragende in- und auslaendische Fachleute behandelten vor einem zahlreichen und sachverstaendigem Publikum die Lebensfragen der Volksgruppe. Den Abschluß bildete ein musikalisch-literarischer Volkstumsabend, mit großartigen Leistungen und hinreißendem Schwung. Man mueßte blind und taub sein um sich einzubilden, dies alles waere ohne eine breite Basis in der Volksgruppe moeglich."

Naslov članka "25 Jahre und eine Minute" izgleda nejasnim ali autor ga sam razjasni u zadnjoj rečenici: "Das Jubilaeum signalisiert 25 Jahre des Wartens auf diese Loesung, nun naehert sich die Geduld dem Ende. Viele meinen, "es ist eine Minute vor Zwoelf."

Dr. Veiter se bavi u svojem članku u "Kleine Zeitung"-Klagenfurt uglavnom s pravnimi pitanji. Osobito naglasi dr. Veiter, da je simpozion o Gradišćanski Hrvati zainteresirao ljude nimškoga jezika (Mehrheitsvolk) za njevu sudbinu naprotiv sličnim priredbama Koruških Slovencev.

Urednik "Glasnika", član HAK-a, dr. Blazović pokaže u svojem članku na dobru suradnju izmedju crkve i HAK-a.

Isto je i "Kirchenzeitung" u kratkom članku informirao štitelje o simpozionu.

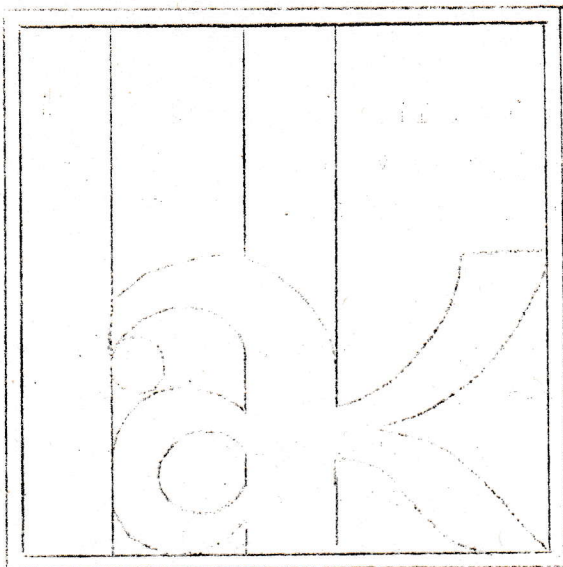
Posebno istaknut moramo još informaciju ORF-a o simpozionu. Odmah isti dan izjavio je rezime jednoga reportera o konferenciji za štampu, ku je bio HAK priredio.

Čitavu emisiju "Burgenlaendisches Kulturalmanach" od 31. 10. posvetio je ORF izvještaju o simpozionu.

Iz skoro svih predavanj donio jr ORF kratke izvještaje, tako da je mogao svaki slušatelj dobit dobar pregled barem o opširnoj tematiki toga znanstvenoga spravišća.

SAMOGOVOR U NOVOM LJETU

(U novo ljeto jutro.Miško sidi na ubrovi stelje. Jedna noga mu u čišmi, drugu si navlači.) - Hooorukkk! - Ne će.No neće.Zaman je sve....Ko der,ću još jednoč sproberat.Hooo- Pravoda,da ne morem nutar,kad je čišma sva mokra.Rado b'znao,kudaj me j'nek ta šogor noćas domom peljao.Da me j'u kakovujamu zavukao! Ali u potok.Vjere mu nij.Tomu ništvidnjaku....Marica,hodi der simo! Ali ča nek vičem,kad i tako znam,da ne će sada najpridojt.Zjalava bi bila.Mer i ja ne bih,kad bi bio na njem mjestu....A moraš pojt, čišma,ako se veljek prekineš!Hooo-rukkk! - Zaman je,no!Sve je zaman.A jur drugiput zvonu k maši.Ča ću nek sada?U svakidanje čišme bih mogao.Ali te si to ne ću na Novo Ljeto!Bi me lipo pogledali.Hm.A opet sam nek tri decije kanio spit.Pak je ih nastalo petkrat tri.Zaman nij ona mrnjala,kad sam prohajao.Bolje me pozna, neg se ja sam sebe.Mer tomu svemu je nek natura kriva.Da,natura. Ništ drugo.Ča ću,kad mi se rači.Kad nek ne bih tako rado pio.Ali kad mi se jur rači pit,da nek ne bih vina pio.Bolje bi bilo pivo, a i laglje.Ali ako jur i vino piljem,da b'neg znao postat kod prve štuce.Ali onda dojde druga,pak treta,a za tretom dojdu tovaruši, a onda litari,jedan za drugin.Eh,ali sad ću sproberat za spravlje povuč.To b'bilo.Hoooo - rukkk! - Hm....Kad ne će.Morat ću čuvat.No, čujem,jur ide.Pak mi ništ neće reć,da joj merkan na supu.No neka nek ide.A ja ću doma ostat.Moram.U jednoj čišmi to ne morem pojt na put.Velu,da kakovo j'Novo Ljeto,takovo j'sve ljeto.No,Bog očuvaj!Ar sada j'konac ovomu pilu!Neka mi se noge zlamlju,na mjestu, ako još jednoč idem u krčmu.Zvana kiritofa,no pak i zvana mojega goda.Ali to će mi bit sve.A ča ja sprogovorim,toj kod kad bi je u kamen zapisao.No ali ako jur i još na ki svetak pokuknem muru u krčmu,zato mi još neće dojt gospodarstvo na bubanj.Premda su denas jur pinezi jako skupi.Pak kad i onako zna u jeseni cijeli tajedan curit,ča ću onda vas dan doma? Ali kad se človik u ljeti koč-toč s gnjojem mimo odveze uz krčmu,pak je vas potan i žajan.Mer nek na jedan špricer.No tako,ko se pak koč i ugoda,da nastanu tri? Ča j'po tom!Ali to nij istina,kad velu da je pijanac nepopravljiv!

H A K

i

Gradišćanski
Hrvati

Svečani govor na svečevanju "25 ljet HAK"
u Velikom Boristofu, na Štinjaki i u Klimpuhu
koga je držao predsjednik komiteta za organi-
ziranje "25 ljet HAK" Franjo Palkovich 7.-9.12.1973

Kad je govor o Gradišćanski Hrvati rijetko gdo pomisli na
gigantičnu historijsku periodu od blizu 500 ljet, ku živimo
mi Hrvati na ovom panonskom tlu uz Nijmce, Mađjare i Slovake.

Rijetko gdo pomisli da je vrijeme, kada su Hrvati došli u ovu
zemlju bilo vrijeme strahovite konfrontacije Europe i Orienta,
kišćanstva i izlana, i da smo mi Gradišćanski Hrvati danas živi
svidoki te katastrofe.

Nigdo ne pomisli na to, da Christoph Columbus još ni bio otkrio
Ameriku kad su prvi Hrvati kolonizirali i na novo kultivirali
opustošene kraje današnjega Gradišća, i da tako imamo mi Gra-
dišćanski Hrvati stariju tradiciju od moćnoga "novoga kontinenta".

Zato je potrebno naglasiti našu 500-ljetnu nazočnost, našu 500-
ljetnu tradiciju u ovom prostoru, ka je doista bogata, ka je
razvila svoj gradišćansko-hrvatski jezik, ka ima svoju kulturu,
svoju literaturu i historiju. Na ov način su Hrvati eminentno
obogatili i kompletirali Panoniju i Gradišće, ovu šarolikuu
zajednicu naroda i kultura.

Gradišćanski Hrvati su kroz stoljeća dali našoj zemlji ali i susjedskim narodima jednu cijelu galeriju velikih muži: učenjakov, profesorov, svećenikov, pjesnikov i umjetnikov. A davamo je i danas.

Jur 500 ljet si mi Gradišćanski Hrvati na ovom tlu Panonije i Gradišća, našoj novoj domovini, dilimo sudbinu s našim susjedi i sugradjani, skupa se borili za građanska, politička i narodna prava, skupa se zalažemo za veća socijalna prava i jači gospodarstveni napredak našega industrijski nerazvijenoga Gradišća.

Ali kako se stoji danas, po 500 ljeti?

Danas smo kao narodna manjina jače nego ikada prije integrirani-povezani u državnu cjelinu republike Austrije. Za nas valjaju isti zakoni kao za druge građane Austrije, mi smo administrativno, socijalno i gospodstveno na istom stupnju kao svi drugi Gradišćanci i Austrijanci. Isto se u političkom pogledu dilimo na razne austrijske političke stranke, u prvom redu na SPÖ i ÖVP. To je i dobro tako da smo administrativno, društveno gospodarstveno i politički jednaki s drugima Austrijanci.

Prem ove jednakosti živimo mi Gradišćanski Hrvati - ča je po sebi razumljivo i ča se vidi kod svih narodnih manjin širom svijeta - prem ove jednakosti živimo ada mi još i naš spesifični, vlašći žitak, kao narodna grupa, ka ima svoj jezik, svoju kulturu i svoje manjinsko pravo. Žitak u naši seli se odvija na hrvatskom jeziku, dijelom, i na nimškom, a mnoga naša sela imaju tamburaške, jačkarne, igrokazne i folklorne grupe, ke gaju i tako dokumentiraju našu kulturu i naš jezik. Ali čuda svega nam još fali: nimamo hrvatskih uri na radiju, nimamo industrije u naši seli, fali dobro dvojezično školstvo, fali i svega drugoga ča nam garantira Državni ugovor iz 1955.

Postoji šest organizacijev, ke djeluju za očuvanje i razvijanje hrvatske kulture i manjine u Gradišću. Jedna od tih organizacijev je Hrvatski akademskih klub, društvo hrvatskih akademičarov, študentov i maturantov Gradišća.

Naš klub je tipično gradišćansko-hrvatsko društvo: njegovi kotrigrigi su iz svih krajin i hrvatskih sel Gradišća, iz juga, sredine i sjevera. Hrvatski akademski klub je nadstranačko društvo, i ako - ili ravno zbog toga - kad njegovi kotrigrigi pripadaju dijelom OVP-u, dijelom SPÖ-u ili simpatiziraju s jednom ili s drugom strankom. To kod nas ni nikakov problem. Svaki neka ima slobodno svoje političko osviđčenje i neka je prakticira ako kani, ali nas sve u klubu - i socijaliste i narodnjake i druge - povezuje to ča smo: Hrvati - Gradišćanci - Austrijanci.

I ča zapravo kani Hrvatski akademski klub?

Mi kanimo da se očuva i dalje razvija naša hrvatska manjina u kulturnom, u gospodarstvenom i u socijalnom pogledu. Mi kanimo da Gradišćanski Hrvati idu korak s korakom s denašnjim razvitkom, da na svi područji dijelzimplju - participiraju na modernizaciji i napredku. I to na temelju svoje 500-ljetne tradicije, ku je sigurno vridno čuvat, ku je ali još važnije obnovit, dalje razvijat, dati joj lice denašnjega vrimena. Mi kanimo da napredak Gradišćanski Hrvatov bude išao putem solidnoga poznanja dvih jezikov: hrvatskoga materinjskoga jezika i nimškoga državnoga jezika, jer ravno naša dvojezičnost je jedan od fundamentov napredka i budućnosti. S tim da govorimo dva jezike, da pripadamo dvim kulturam, s tim mi Gradišćanski Hrvati jur denas reprezentiramo budućega človika Europe, ki neće već govorit jedan jezik, nego najmanje dva jezike. Na ovom fundamentu moderne dvojezičnosti mislimo mi da je potribno i spametno graditi budućnosti i napredak Gradišćanski Hrvatov.

Ali kako? I gdo?

Na napredku naše manjine moraju skupa djelati i naše hrvatske organizacije i naše opčine i zemaljska vlada Gradišća i savezna vlada Austrije. A kulturna pomoć će bit dobro došla i iz stare domovine Hrvatske.

Hrvatski akademski klub je jur dao svoj prvi prilog u ovom smislu napredka Gradišćanski Hrvatov. U oktobru ovoga ljeta organizirali smo SYMPOSIUM CROATICUM na univerzitetu u Beču.

Mi smo mislili da je najprvo potrebno da se točno zna kako danas izgleda kod nas u Gradišću i kod nas Gradišćanskih Hrvata, da se zna na čem smo. Zato smo prilikom našega 25-ljetnoga jubileja održali SYMPOSITION CROATICON; prvu znanstvenu priredbu o Gradišćanski Hrvata, koj je bio cilj da široko i trizno analizira današnju situaciju naše manjine. Na simpozionu su glasoviti sveučilišni profesori i stručnjaci iz Austrije, Jugoslavije i Danske govorili u osmi predavanji o historiji, o jeziku, o kulturi, o socio-ekonomiji, o sociologiji i o manjinskom pravu nas Gradišćanskih Hrvata. Dali su širok, fundiran pregled naše situacije.

Rezultati ovoga simpoziona, ki nam kažu otvorene probleme ali i buduće šanse za Gradišćanske Hrvate, znadu sada našim organizacijam, našim načelnikom, gradišćanskoj i austrijskoj vladi pokazat nađn kako triba unapredjivat nas Hrvate u Gradišću. To je prvi veliki prilog Hrvatskoga akademskoga kluba za moderni razvitak naše manjine.

Da smo s SYMPOSITION CROATICONOM zakoraknuli pravim putem posvidočile su različne institucije, ke su subvencionirale i nam tako omogućile simpozion, i to:

Austrijsko Ministarstvo za podučavanje i umjetnost,
Savjet za naučni rad SR Hrvatske,
Kulturni referat zemaljske vlade Gradišća,
Hrvatsko kulturno društvo i
Konferencija načelnikov i vicenačelnikov hrvatskih i
mišanih sel Gradišća.

Ovim institucijam i na ovom mjestu izgovaramo najsrdačniju hvalu.

Da je Hrvatski akademski klub išao pravim putem posvidočio nam je i šef austrijske vlade, savezni kancelar dr. Kreisky, prilikom razgovara, koga je delegacija HAK-a pred trimi tjedni imala s njim. Kancelar je obećao stvorit jedan komitet za kontakte s Gradišćanskimi Hrvatima, ki komitet bi imao zadaću da razmatra korake za rješjenje hrvatskoga pitanja u Gradišću i za unapredjivanje, to je Förderung Gradišćanskih Hrvata.

U buduću miseci će ležati na svi oni, kim leži kulturni, gospodarstveni i socialni napredak naše manjine na srcu, a i kim je to dužnost, da najđu skupa i izdjeladu jedan koncept za Gradišćanske Hrvate. Hrvatski akademski klub je priprevan u ovom pogledu učiniti prve korake.

Mi kotriži Hrvatskoga akademskoga kluba - i narodnjaki i socijalisti - kanimo bit moderni, napredni i dvojezični Gradišćani i Austrijanci. Ili kako je to poznati prof. dr. Friedrich Heer formulirao: "Ovi mladi ljudi su jur danas budući stanovnici i građani integrirane Europe".

Ove riječi neka ne valjaju samo za nas Hakovce, nego za sve nas Gradišćanske Hrvate. Zato čuvajmo našu 500-ljetnu tradiciju, ali razvijamo naš individualitet, naše Hrvatstvo dalje, učimo perfektno i nimeški jezik i budimo na ti način moderni dvojezični građani Austrije i Europe.

MS

Kao poznato slijedile su probijanju osmanske vlasti veoma značajne promjene hrvatskih etnografskih granicov, pri čemu možemo razlikovat između unutrašnjimi seobami (Binnenwanderungen), dakle kretanjem zakopčanih etnografskih granicov i nastajanjem narodnih otokov (Volksinseln).

U svojoj disertaciji o doseljenju Grad. Hrvatov piše Biricz: "Prouzrokovano kroz turske provale iselili su se Hrvati iz njevih prirodnjenih sjedišta i pobignuli u unutrašnjost zemlje, u pokrajinu Drave i Save ili uz primorje prema Istri." Ovo kretanje uzduž primorja prema Istri možemo nazvati unutrašnjom seobom iako se ovim kretanjem etnografske granice u prvom mahu nisu promjenile odnosno pomicale! O hrvatskom doseljenju u istarski prostor piše Biricz između ostaloga: "Godine 1527 došli su Petar Kružić, kapitan Klisa i drugi iskusni muži borci iz Stare Hrvatske (Altkroatien), ki su vjerojatno i njeve obitelji uzeli sa sobom. Za njevu junačku obranu Klisa dobili su vlastelinstvo Mahrnfels (Lupoglav) u Istri, ko je inače pripadalo vojvodini Krajin (Herzogtum Krain). Među njima su bili: Tome Gvozdanić, Jure Varjatić i Antun Hornić."

Prilikom iztraživanja na Hofkammerarhivu u Beču našao sam o već spomenutom Tomi Gvozdaniću interesantan, do sada nepoznati izvorni materijal, ki dobro osvjetli položaj sitnog hrvatskog plemstva u XVI. stoljeću. Po mojem mišljenju uloga sitnog hrvatskog plemstva se u okviru seobe Hrvatov do sada nije dovoljno iztraživao, iako je tek na ovom sloju tragedija hrvatskoga naroda u XVI stoljeću veoma očividna. Prije nego se obratim samim životnim sudbinam našega Tome Gvozdanića, hoću malo neke općenite probleme u vezi naše tematike razmatrati.

Kod magnatov (više plemstvo) u Hrvatskoj bilo je probijanje osmanske vlasti spojeno umanjivanjem njeve financijske supstancije, ali nije došlo do socijalnoga opadanja. Većinom su ovi bili i u drugi djeli Hrvatske, ki nisu stali pod turskom vlastom, bogati (begüttert) i se povukli na njeve tamošnje posjede. Ako to nije bio slučaj, pružila su se visokomu plemstvu još uvijek druge mogućnosti da prepriči pad na socialno niži stepen. (n.pr. viša vojnička mjesta, služba na dvoru i.t.d.) Sitno plemstvo naprotiv bilo je kroz probijanje turske vlasti u svojoj neposred-

noj egzistenciji ugroženo. Ponajprije sudjelivali su ovi ljudi u borbi protiv Turkov, pri čemu je bila reokupacija okupiranih hrvatskih krajev a time i reokupacija njihovog izgubljenoga imanja bitna motivacija. Po nekom času smatrala se je reokupacija od Turkov zaposjedena teritorija iluzijom i prema tome pokazao se je način slabljenja, ki je dosta puta vodilo u rezignaciju. U ovoj fazi zaključki značajan broj sitnoga plemstva da se povuče u sigurni teritorij i onde izgradi novu egzistenciju.

U slijedećem hoću razjasniti sudbinom Tome Gvozdanića, ki po- tiče iz plemićke općine Turopolja, tadašnji stav napomenutnoga plemstva. Po biranju nadvojvode Ferdinanda za hrvatskoga kralja stupio je Tome Gvozdanić u njegovu službu i pokušio pokrenuti i druge plemiće na ov pothvat. U slijedeći borba oko Klisa, u ki se je već puta istaknuo i pokazao kao junaški borac, nije Tome Gvozdanić samo sudjelivao, nego je i bio potkapitan Klisa i kao takov imao komandu u ovoj tvrđavi, kad Petar Kružić nije bio nazočan. Godine 1532. pojavila se je pod Klison veća turska vojska, ku je vodio Mlečanin Nikola Querini. Petra Kružića ni bilo u gradu. Tom se zgodom ušuljao u grad neki izdajica, ki je bio obučen u redovničke haljine, pa je gradjane nagovarao na predaju. Tako je Nikola Querini 4. juna ove godine zauzeo Klis i je stavio u njem jaku posadu. No, malo zatim, kad je nekom prigodom Querini pošao na sajam u Poljicu, došao je Petar Kružić iznenada sa 2000 momaka iz Jakina (Ancona), pa udario snažno na varoš i osvojio ga je s pomoću Tome Gvozdanića i drugih privrženikov u njemu. Nekoliko dana poslije predala se je Petru Kružiću i tvrđava, gdje su razjareni vojniki rasikli izdajicu redovnika.

Godine 1535. pokušali su Turki opet da zavladaju u Klisu izdajom. Nagovorili su bjegunca Matu Tvrđosalića, da je uvede otajno u grad po noći. On čini kao da je privolio, ali je odmah obavijestio Tomu Gvozdanića i njegove drugove da budu oprezni. Po noći spustio je Tvrđosalić škale iz zidine, pa je tako nekih 30 Turaka ušlo u grad. Ali sad se na njih digla posada pod peljanjem Tome Gvozdanića i sve je sasijekla, potom je provalila iz grada i ostale raztjerala.

Po konačnom padu Klisa 1573. godine povukao se je Tome Gvozdanić u već spomenuto vlastelinstvo Mahrnfels (Lupoglav), gdje je u selu Tüblach dobio od kralja Ferdinanda 3 sesije na doživotno uživanje. Nešto se mora reći i o vlastelina ovoga vlastelinstva. Vlastelinstvo Mahrnfels, ko je slišilo komorskomu imanju (Kammer-

gut), dobio je 1527.g. Petar Kružić za 10760 ugarskih forintov (svaki forint za 75 krajcarov računano) u zalog i ostao posjednik ča do njegove smrti(1573). Po smrti Petra Kružića došlo je vlastelinstvo u ruke Helene Gusić, rođjene Kružić(sestra Petra Kružića) i nje muža Krsta Gusića.Ovi su na prvu založnu svotu još platili dodatno 1000 forintov (svaki forint za 80 krajcarov računano) i zato dobili vlastelinstvo za dalnjih 6 godina u zalog. (Konac ovih 6 godina bio je 29. aprila 1544.g.) Nakon ovih 6 godina preuzeo je vlastelinstvo s dozvolom kralja Ferdinanda kapitan od Mitterburga Krsto Muskan (njegov otac Alexije Muskan je već godine 1539. kralju Ferdinandu bio posudio na ovo vlastelinstvo 2400 rajnskih forintov) i vratio naslijednicima Petra Kružića založnu svotu u visini od 14783 rajnskih forintov i 20 krajcarov. Predaja vlastelinstva Muskanu slijedila je 2. februara 1545. za deset godina (ča do godine 1555). Nova založna svota iznašala je sada već 17183 rajnskih forintov i 20 krajcarov.

Dvi od spomenutih tri sesijov, ke je Tome Gvozdanović dobio na doživotno uživanje, je on sam sa svojini sini uživao, dok je treću predao jednomu kmetu i tako preko ovoga imao vlastelinova prava. Godine 1547. došao je Tome Gvozdanović već spomenutim Krstom Muskanom u konflikt, u toku koga ov zamoli kralja Ferdinanda da Gvozdanoviću oduzme uzivanje tih 3 sesija i da je njemu preda, jer se je Gvozdanovićev kmet kođ njega potužio zbog mnogobrojnih robotov, porezov i neopravdanih novčanih kaštigov, s kini ga Gvozdanović ugnjetava. Gvozdanović sam odgovori na ovu pritužbu u jednom pismu i navede od svoje strani, da ga Muskan smatra "jednim seljakom" ("will für ain paurn halten") i da njegovoga kmeta nagovara na neposlužnost. Možda da se najjasnije vidi tragika sudbine Gvozdanovića iz rečenice njegovoga pisma u koj piše slijedeće: "Ich pin vertriben, auch mindert pehaust, wohin solt ich armer dienstmann in meinen alten tagen, zu petln wär der ku.Mt. khein gefallen..." ("Ja sam prognan, imam loš dom, kano bi ja siromah služnik na moje stare dane, prosjačati se kraljevskomu veličanstvu ne bi svidjalo..") Iako je Gvozdanoviću uspjelo izići iz ovoga konflikta, vidimo jasno kako je bio ugrožen socijalnom padom, čega si je bio i sam svisan. Za njegove sine morala je borba protiv socijalnoga opadanja biti za mnogo teža, ako im nije uspjelo učvrstiti njihovu poziciju dok je još njihov otac živio.

Serbus, dragi tovaruši!

Kako ti gro? Ufam se da ti gre bolje nek meni. Znaš, na bubrigi me jima. No, zbog toga sam bio i u Beču kod padara; a rekao mi je da nesmim toliko pit, pa da još genau nezna, ča jizam. No, znaš, kad sam morao pojt padaru, to je bio 25. oktobar. No, a 26. oktobara je počeo u Beču, na univerzitetu, ta sinpozion prik nas Hrvati; pa sam si mislio, ču tu jednu noć prespat kod mojih rođakov, tr ču pojt pa 26. oktobara na ti sinpozion.

Mašu sam mrvu zaspao, tr sam stopr na konac va tu crikvu zašao. Ali kad su ljudi pa šli k univerzitetu, onda sam se čutio kot doma po maši - nek ča gremo mi po maši skupa va krčmu, a ovde u Beču smo šli va univerzitet. - Čuda ljudi je bilo; no dost sam ji poznao. Od cieleloga Gradišća su došli. Ali to su bili u prvom redu naši učni ljudi, tr se nisam siguran šnjimi pominat ovde u Beču; no kod nas doma je to ča drugačije.

No a tote sam pa šao va ti hersolj. Kot se kera, sam se posadio čisto odzad. Tote ti je bilo lipo! Ali ne ta hersolj, ta je mrvu ušmieran. Gona najpr su sidili Trajštofski tamburaši, ki su program polipšali. Znaš, jigrali su koncertne štiklje. Lipo su jigrali! A prvi redi su bili čisto črni, ne ušmierani, nego onde su sidili ti pobolji, a si su bili črno ubličeni. A odzad dalje je bilo jako šaro. Čuda mladine je bilo. A i fernseh i radio su bili tote; ali ne esterajski fernseh, nego iz Zagreba.

Pa je počeo predsjednik HAK-a pozdraoljat. Znaš koliko ji je pozdravio. Mislio sam da već nezna prestat. Veselio sam se da ču sopet jednoč našega Fred Sinovca vidit, ar je bilo rečeno da će on erefnat sinpozion. Ali nij ga bilo! Reklo se, ča nij mogao dojt, pokidob je štotsfajertog, tr mora na drugi mesti govorit. No znaš, tovaruš, nij mi bilo sejedno, kad sam to čuo. Veljek sam si mislio i sam se pitao, jeli smo mi Hrvati manje vridni. Prvo nam se ča obeće, a pa nam se stopr ne spuni i ne da. Ali i lipo nij bilo od njega, od ministara, da nij tamo došao, kad je i on Gradišćanac kot i mi. Ali to ču mu još reć, ako ga koč vidim u Gradišću, da to nij bilo lipo od njega. Neka bi bio to drugo, ča je jimao, napustio. Pa mi je još ča auffoljalo. Nek jedan bundespolitikr je bio tote. Ali ne znamda jedan od naših Gradišćanskih bundespolitikarov. Ne, nego bivši unerrichtsminister Mock je bio jedini. Bua, i to nij bilo lipo od naših bundespolitikarov. A pa se veli da su posli za nas manjine bundessohe. Ali bojse mislm naši politikari da je tako se u redu, tr da nij problemov s Gradišćanskimi Hrvati. Ti morem reć, to mi se ne vidi!

Pa još ča mi je va oči palo. Ako sam tako kroz rede gledao, ko sam se te ljude iz Gradišća vidio, ke čuda puti tako vidiš, kad je ča od Hrvatstva. Zato me je vundralo da nisam vidio niednoga od tih drugih, ki kanu za nas Hrvate govorit. Skoro sam se jerao; jedan je

bio tote, ali i ta ne senek. Ar znaš, spočetka sam si mislio, da ćedu bit i ti tote, pa da ćedu tote reć ča jim se ne vidi. Ali ti gor nisu došli. Šir su prespametni i si mislu, da su si jur dost glave razbijali zbog nas Hrvatov, no tr za vako ča nisu jimali lazno. Ali si mislu, da se već tako ništ ne prauhadu naučit, da jur tako se znadu. Ča znaš, ti jimađu kaj žlicu, is ku pamet jidu. Ali to ti je senek tako; ti jedni se moradu ceo žitak učit, a drugi nek par ljet. Tovaruš, ne kanim ti ništ prik govorov pisat, ar to ćeš si tako va Hrvatski novina štat, a i jedna knjiga će prik toga van dojt. Ali vo jedno ti moram reć, kad mi se je gor tako vidilo. Ta profesr Riedl je ča velikoga rekao. Rekao je: " Znaj da jima saki narod, bar kako je maljucak, svoju vridnost, misiju i zadaću na ovom svitu." To mi se j' jako vidilo od njega. To vidiš i u naturi, kaj ništ nij zaman, kaj jima se svoju zadaću i vridnost. Istina je ! Jedno ti još moram ali reć. Vidio sam takaj kako ti pobolji diskutirađu. Kad smidu ča govorit, onda govoru i govoru, da jo svoju su pamet pokažu. Tim je to bojse egalj ča drugi prik toga mislu, oni nek svoje govoru. Znaš tako je to bilo po fortogu od profesora Valentića. Onda je počeo jedan pobolji govorit, šir je bio kakov doktr, tr je čuda govorio. A znaš, ja toga nisam razumio ča kani, a bojse da i drugi nisu spočetka razumili, kad su jedan va drugoga gledali i se smišili. Tri pute su tomu morali reć neka hiera. Ali ta nij poslušao. Poslušat moramo bojse nek mi. Tovaruš, ako ti erlih velim, ko mi se naše diskusije bolje vidu nek ta. Kod nas na krčmi barem saki smi ča reć, a onde nek jedan, a ta tako dugo govori, da drugi već ne dojdu k riči. Žao mi je ali bilo, ča sam morao velejk petak otpodne domom pojt. Još bi bio rado tote ostao, tr te druge govorače poslušao. Ali tako znaš da se moram senek domom pašćit, kad jimam toliko dela. Ali ako bude još jedanput vakov sinpozion, ko ću pojt sopet mrvu tamo.

Srdačno te pozdravlja tvoj

File Žbica